

Uppdaterad åtgärdstabell 2019–2028 för Åtgärdsprogram för kronärtsblåvinge

(Plebejus argyrognomon)

Hotkategori: Akut hotad (CR)

Åtgärdstabellen har upprättats av
Tommy Karlsson, Länsstyrelsen Östergötland

NATURVÅRDSVERKET

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

Koordinerande myndighet:

Länsstyrelsen Östergötland

Tel: 010-223 50 00

E-post: ostergotland@lansstyrelsen.se

Postadress: 581 86 Linköping

Internet: www.lansstyrelsen.se/ostergotland

Omslag: Hona av kronärtsblåvinge, foto Tommy Karlsson

Förord

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper och deras genomförande är ett av flera verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv*, och även de övriga sex ekosystemrelaterade miljökvalitetsmålen.

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper bidrar också till att bevara arter och naturtyper inom EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv samt att uppnå mål inom Konventionen för biologisk mångfald och i de Globala målen för hållbar utveckling om att hejda förlusten av biologisk mångfald.

Åtgärdsprogrammet för kronärtsblåvinge 2009–2013 togs fram av Håkan Elmqvist och har koordinerats nationellt av Länsstyrelsen i Östergötlands län. Programmet slutredovisades 2013 och förlängdes med uppdaterad åtgärdstabell fram till 2018. En ny programredovisning lämnades in till Naturvårdsverket 2019 som beslutade att förlänga programmet till och med 2023 med uppdatering av åtgärdstabellen. Vid uppdateringen av åtgärdstabellen har även långsiktiga och kortsiktiga mål uppdaterats. Vid fastställelse av den uppdaterade åtgärdstabellen revideras tidigare beslut och programmet förlängs till 2028.

Rapporten innehåller mål samt en kortfattad presentation av angelägna åtgärder under tiden 2019–2028. Åtgärderna samordnas mellan olika intressenter, vilket får till följd att kunskapen om och förståelsen för arten ökar. Förankring av åtgärderna har skett genom samråd med berörda aktörer.

Samlad information om åtgärdsprogrammet finns på Naturvårdsverkets hemsida: Åtgärdsprogrammet för kronärtsblåvinge, ISBN 91-620-6314-6.

Stockholm juli 2024

Claes Svedlindh
Avdelningschef Naturavdelningen

Fastställelse och giltighet

Naturvårdsverket beslutade i juli 2024 att fastställa en uppdaterad åtgärdstabell, inklusive ändringar i vision, långsiktiga och kortsiktiga mål, samt att åtgärdsprogrammet för kronärtsblåvinge ska förlängas t.o.m. år 2028, NV-05811-24. Den uppdaterade åtgärdstabellen är tillsammans med åtgärdsprogrammet vägledande, ej formellt bindande dokument.

När giltighetstiden för ett program går ut ska programmets nationella koordinator slutredovisa genomförda åtgärder, resultat och måluppfyllelse under den gångna programperioden. Programmets fortsättning, djupare utvärderingsbehov och ambitionsnivå avgörs av Naturvårdsverket i samråd med programmets nationella koordinator och SLU Artdatabanken. Giltighetsperioden för åtgärdsprogrammet förlängs om det inte fattas beslut om att programmet ska upphöra eller ett nytt program fastställs.

Innehåll

FÖRORD	3
FASTSTÄLLELSE OCH GILTIGHET	4
INNEHÅLL	5
BAKGRUNDSBESKRIVNING	6
VISION OCH MÅL	8
Vision	8
Långsiktigt mål	8
Kortsiktigt mål	8
ÅTGÄRDER OCH REKOMMENDATIONER	8
Dialog och samverkan	9
Aktiva åtgärder i fält	9
Datainsamling och analyser	9
BILAGA 1.	12

Bakgrundsbeskrivning

Kronärtsblåvingen (*Plebejus argyrognomon*) är utbredd över en stor del av centrala och södra Europa med nordliga utpostlokaler i Sverige, Norge och Lettland. Arten anses i Skandinavien och i Baltikum vara företrädd av en särskild underart, *norvegica*, som avviker från den mellaneuropeiska underarten både vad gäller utseende och värdväxtval. I Skandinavien är kronärtsblåvinge bara känd från områden med många soltimmar och låg årsnederbörd, och som samtidigt erbjuder en riklig förekomst av larvernas värdväxt sötvedel (*Astragalus glycyphyllos*).

I Sverige tycks endast det starkt kuperade sprickdalslandskapet i gränsområdet mellan sydöstra Östergötlands län och nordöstra Kalmar län erbjuda lämpliga livsmiljöer för arten. Nästan alla platser där arten har påträffats utgörs av syd- eller sydvästvända bryn-/kantmiljöer, ofta i anslutning till bergbranter eller sluttningar.

Under programperioden 2014–2018 låg fokus på utplantering av artens värdväxt sötvedel för att få till en snabb och kraftfull ökning av denna. Skötselinsatser i form av röjning och slåtter genomfördes också. Arten inventerades årligen, men i olika omfattning. En heltäckande inventering där alla kända förekomstlokaler och potentiella lokaler inventerades genomfördes under 2017. Denna inventering visade att arten hade fortsatt att minska och försvunnit från många lokaler sedan den förra programperioden, samtidigt som inga nykolonisationer har ägt rum.

Under perioden 2017–2019 kunde endast en population av arten konstateras, samt ensamma individer på ytterligare några lokaler. Därefter har inte arten påträffats alls, trots omfattande inventeringsinsatser både på de tidigare kända förekomstlokalerna och på nya potentiella inom artens utbredningsområde under perioden 2020–2023. Det bedöms som osannolikt att det finns okända populationer av arten inom andra delar av landet och mycket pekar mot att arten nu är nationellt utdöd.

Artens negativa utveckling beror sannolikt på att artens livsmiljöer kraftigt minskat och fragmenterats genom jord- och skogsbrukets rationalisering under 1900-talet. En fortsatt försämring och minskning av artens habitat genom igenväxning i kombination med för arten ogynnsamma väderförhållanden under den senaste 10 årsperioden har resulterat i att arten nu förmodligen har försvunnit från landet. Då arten förekommit i mycket små och isolerade populationer är det också rimligt att tro att inavelsdepression till följd av en låg genetisk variation kan ha varit en bidragande orsak till artens nedgång.

Arten bör fortsatt inventeras under programperioden 2019–2028, men hur länge och i hur stor omfattning får bedömas utifrån utfall och tillgängliga resurser. Det är rimligt att arten åtminstone eftersöks under denna programperiod. Så länge inga förekomster av arten är kända i landet genomförs inte heller några insatser för nyskapande, restaurering eller skötsel riktade mot arten. Om arten skulle återfinnas genomförs dock vid behov de åtgärder som beskrivs under ”Aktiva åtgärder i fält” nedan.

Under programperioden bör genomföras populationsgenetiska analyser som undersöker genetisk differentiering och släktskap mellan populationer i Skandinavien, Baltikum och övriga Europa. Resultat tillsammans med en konsekvensbedömning kommer att vara ett av underlag för bedömning om en

återintroduktion av arten kan vara aktuell och bör övervägas för kommande programperiod eller om programmet avslutas.

Den beräknade kostnaden för åtgärder under perioden 2019–2028 som skulle behöva täckas av Naturvårdsverkets medel för genomförande av åtgärdsprogram för hotade arter uppskattas till 250 000 kr för inventeringsinsatser, samt ytterligare 850 000 kr om arten återfinns. 1 100 000 kr under giltighetsperioden 2019–2028.

Vision och mål

Vision

Den långsiktiga visionen är att arten i framtiden ska ha gynnsam bevarandestatus och inte längre uppfylla IUCN:s kriterier för rödlistning. Att inte uppfylla rödlistningskriterierna kräver att antalet reproduktiva individer som lägst aldrig understiger 2000 och att antalet individer, förekomstarea och/eller utbredningsområde inte minskar från dagens situation till följd av att lokaler exempelvis växer igen. Dessutom krävs det att man kan få till några tätare ansamlingar av delpopulationer inom vilka lokala försvinnanden sannolikt kompenseras av återkolonisationer. Detta för att artens förekomst inte längre ska bedömas vara kraftigt fragmenterad, vilket gör att arten skulle uppfylla B-kriteriet för missgynnad (NT). För att arten skall kunna anses ha gynnsam bevarandestatus bör dock den totala populationen i Sverige även svaga år och regelmässigt överstiga 3 000 individer och att åtminstone någon delpopulation hyser fler än 300 individer (enligt långsiktigt mål).

Långsiktigt mål

En eller flera metapopulationer skapas, där lokala försvinnanden uppvägs av naturliga återkolonisationer. Detta sker genom att lämpliga områden väljs ut där det finns gott om värdväxten och biotoper lämpade för restaurering samt, vid behov, utsättning av fjärilar på dessa ytor. På lång sikt (5–20 år) bör den totala populationen i Sverige även svaga år och regelmässigt överstiga 3 000 individer och/eller minst 25 delpopulationer med minst 100 individer vardera.

Uppfyllelsen av de kortsiktiga målen ger förbättrade förutsättningar som kan innebära att arten expanderar sitt utbredningsområde. Om så inte är fallet bör en utsättning av fjärilen övervägas för att uppnå de långsiktiga målen. Det handlar dock primärt om att förbättra habitatets kvalitéer i metapopulationsområden och endast vid behov använda uppfödning och stödutsättning av fjärilar.

Kortsiktigt mål

På kort sikt är målsättningen att arten inte längre ska klassificeras som akut hotad (CR) samt att en bättre kännedom om artens aktuella förekomst erhålls och att habitatförbättrande åtgärder och ev. utplanteringar av fjärilen genomförs. För att kronärtsblåvingen inte längre ska vara *akut* hotad enligt IUCN:s rödlistningskriterier om fem år måste den fortgående minskningstrenden av artens utbredningsområde och förekomstarea vändas genom att antalet reproduktiva individer regelmässigt överstiger 250 individer och att förekomstarean överstiger 500 km².

Åtgärder och rekommendationer

Dialog och samverkan

Information och rådgivning till markägare, lantbrukare och andra viktiga aktörer är en mycket viktig åtgärd som bör fortsätta även under aktuell programperiod om arten återfinns.

Aktiva åtgärder i fält

NYSKAPANDE, RESTAURERING OCH SKÖTSEL AV LIVSMILJÖER

Om arten återfinns i landet genomförs nyskapande, restaurering och skötsel av livsmiljöer enligt följande principer. För att bli föremål för restaurering eller nyskapande av livsmiljö bör en lokal bedömas kunna erhålla tillräcklig areal av habitat av god kvalitet för att långsiktigt (minst 10 år) hålla en population av kronärtsblåvinge. Bedömning görs utifrån mängden värdväxt, nektarresurser och klimathållanden, dvs. solinstrålning och vindexponering, samt igenväxningsproblematik/skötselbehov, förutsättningar/möjligheter till skötsel och markägaren/brukarens inställning. Förekomstlokaler med arten måste skötas för att förhindra igenväxning och maximera solinstrålning och förekomst av värdväxt och nektarväxter. Om det finns förutsättningar att utöka arealen lämpligt habitat bör detta göras.

UTSÄTTNING

Om arten återfinns i landet kan även en uppodling av värdväxten och uppfödning av arten vara aktuell för eventuella populationsförstärkande åtgärder. Om uppodling och uppfödning med följande utsättning blir aktuell ska ett utsättningsprogram tas fram med utgångspunkt från det tidigare program som tagits fram av Länsstyrelsen Östergötland (Karlsson 2019). Ett av underlag för utsättningsprogrammet kommer att vara metod som prövats för arten i Norge (Elven 2014).

Datainsamling och analyser

INVENTERINGAR

Arten bör fortsatt inventeras under programperioden 2019–2028, men hur länge och i hur stor omfattning får bedömas utifrån utfall och tillgängliga resurser. Det är rimligt att arten åtminstone eftersöks fram till att nästa rödlista tas fram.

ÖKAD KUNSKAP OM ARTENS EKOLOGI OCH GENETIK

Under 2022–2023 genomförde Lunds universitet på uppdrag av länsstyrelsen Östergötland en undersökning där kronärtsblåvingar från Sverige jämfördes

genetiskt med kronärtsblåvingar från flera andra länder (Kärnsjö 2023). Syftet var att ta reda på vilka populationer som är närmast släkt med de svenska inför en eventuell återintroduktion av arten. I studien ingick bland annat fjärilar från grannländerna Norge, Lettland och Litauen, men även mer avlägsna länder såsom Frankrike och Ryssland. Enligt de preliminära resultaten bedömdes de svenska kronärtsblåvingarna vara närmast besläktade med de i Lettland och därefter med de i Litauen och Polen. Övriga länder visade studien på ett mer avlägset släktskap med de individer som fanns i Norge. Det går dock inte dra för stora slutsatser av studien då underlaget var litet och det behövs ytterligare genetiska undersökningar av arten med bättre och mer representativt underlag.

Referenser

Elven, H. 2014. Oppal og utsetting av lakrismjeltblåvinge (*Plebejus argyrognomon*) i indre Oslofjord 2012–2013. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, rapport nr 4/104.

Karlsson, T. 2019. Utsättningsprogram för kronärtsblåvinge 2019–2020. Länsstyrelsen Östergötland.

Kärnäs, E. 2023. Den svenska kronärtsblåvingens (*Plebejus argyrognom*) evolutionära historia. Lunds universitet

Bilaga 1.

Föreslagna åtgärder

Kategori: Ordinarie åtgärdsprogram

Åtgärd	Län	Område/ Lokal	Aktör	Finansiär	Uppskattad kostnad NV-ÅGP	Uppskattad kostnad annan finansiär	Prioritet	Genomförs senast
Dialog och samverkan								
Information och rådgivning till markägare och andra viktiga aktörer ¹	E, H	Samtliga	Lst	NV-ÅGP	50 000		1	Vid behov
Aktiva åtgärder i fält								
Skötsel och restaurering av befintliga förekomstlokaler ¹	H	Samtliga	Lst, Berörda markägare	NV-ÅGP	250 000		1	Vid behov
Restaurering och nyskapande av livsmiljöer ¹	E, H	Enligt särskild prio-ordning	Lst, Berörda markägare	NV-ÅGP	250 000		1	
Utsättning ¹	E, H	Enligt särskild prio-ordning	Lst,	NV-ÅGP	150 000		2	Vid behov
Datainsamling och analyser								
Inventeringar	E, H	Enligt särskild prio-ordning	Lst	NV-ÅGP	250 000		1	Årligen ²

NATURVÅRDSVERKET

Studier av artens genetik och ekologi	E, H	Samtliga	Lst, Lunds universitet	NV-ÅGP	150 000		1	Vid behov
<i>Total uppskattad kostnad för åren 2019–2028</i>					<i>1 100 000</i>	<i>230 000</i>		

¹ - Åtgärden är endast aktuell om arten återfinns.

² - Hur länge och i hur stor omfattning arten ska eftersökas får bedömas utifrån utfall och tillgängliga resurser. Det är rimligt att arten åtminstone inventeras under denna programperiod.

